

Stanisław Stańko¹

Katedra Ekonomiki Rolnictwa i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
SGGW
Warszawa

Tendencje w produkcji, konsumpcji i handlu mięsem drobiowym w Polsce w latach 1990-2009

Tendencies in the foreign trade in poultry meat products in Poland in years 1990-2009

Synopsis. W artykule przedstawiono zmiany w produkcji, konsumpcji i handlu zagranicznym mięsem drobiowym w Polsce w latach 1990-2009. Polska od 1998 r. jest eksporterem netto mięsa drobiowego i saldo obrotów handlowych poprawia się.

Słowa kluczowe: mięso drobiowe, produkcja, konsumpcja, handel zagraniczny, tendencje.

Abstract. The analysis, based on empirical data from the period of 1990-2009, presents the production, consumption and foreign trade in poultry meat and its products. Since 1998, Poland is a net exporter of poultry meat and its products. The balance of Polish trade in these products is improving.

Key words: poultry meat, consumption, foreign trade, tendency.

Wstęp

Rynek mięsa i jego produktów jest ważnym segmentem gospodarki żywnościowej we wszystkich krajach. Wynika to z jego miejsca i roli w kształtowaniu sytuacji wyżywieniowej i ekonomicznej ludności.

Transformacja od gospodarki planowej do gospodarki rynkowej zapoczątkowana w 1989 r. zasadniczo zmieniła warunki funkcjonowania wszystkich działów gospodarki, w tym także rolnictwa. W gospodarce rynkowej podstawowym czynnikiem rozwoju każdego sektora jest popyt na dany produkt, zarówno na rynku wewnętrznym, jak i zagranicznym. Nowe uwarunkowania rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej wynikają także z procesów integracji europejskiej i objęcia rolnictwa krajowego zasadami wspólnej polityki rolnej. Wspólna polityka rolna [WPR] to ponadnarodowa, sektorowa polityka Unii Europejskiej, określająca obowiązujące w krajach członkowskich reguły interwencji w mechanizm rynkowy w obszarze rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Stanowi jedną z podstawowych przesłanek kształtujących warunki rozwoju rolnictwa. W ostatnich kilkunastu latach wspólna polityka rolna uległa radykalnym zmianom. Ewolucja WPR zmierza w kierunku dalszego ograniczania interwencji rynkowej. Oznacza to coraz większy wpływ rynku i jego parametrów na rolnictwo. Ma to spowodować by:

¹ Dr hab., prof. SGGW, e-mail: stanislaw_stanko@sggw.pl

- rolnictwo było w stanie sprostać wymaganiom rynku przez dostosowanie produkcji do jego potrzeb,
- nie była zakłócana konkurencja w handlu międzynarodowym,
- wzmożła się konkurencyjność i innowacyjność w sektorze rolnym, by był on w stanie stawiać czoło wyzwaniom rynku globalnego.

Jednym z ważnych segmentów rynku rolno-żywnościowego rynek mięsa drobiowego. W ramach WPR i wspólnej organizacji poszczególnych rynków branżowych rynek mięsa drobiowego rozwijał się przy relatywnie niewielkim zakresie interwencji rynkowej. Głównym czynnikiem jego rozwoju był popyt na wytwarzane produkty.

Celem badań było określenie dominujących kierunków zmian w produkcji, konsumpcji, handlu zagranicznym² i cenach mięsa drobiowego. Podstawą analizy były szeregi czasowe charakteryzujące badane kategorie produkcyjne i rynkowe, informacje GUS oraz EUROSTAT.

Kierunki zmian analizowanych kategorii wyznaczono w oparciu o modele tendencji rozwojowej. Wyboru najlepiej dopasowanej do danych empirycznych funkcji trendu dokonano w oparciu o współczynnik determinacji (r^2) [Józwiak i Podgórski 1998, str. 396].

Wyniki

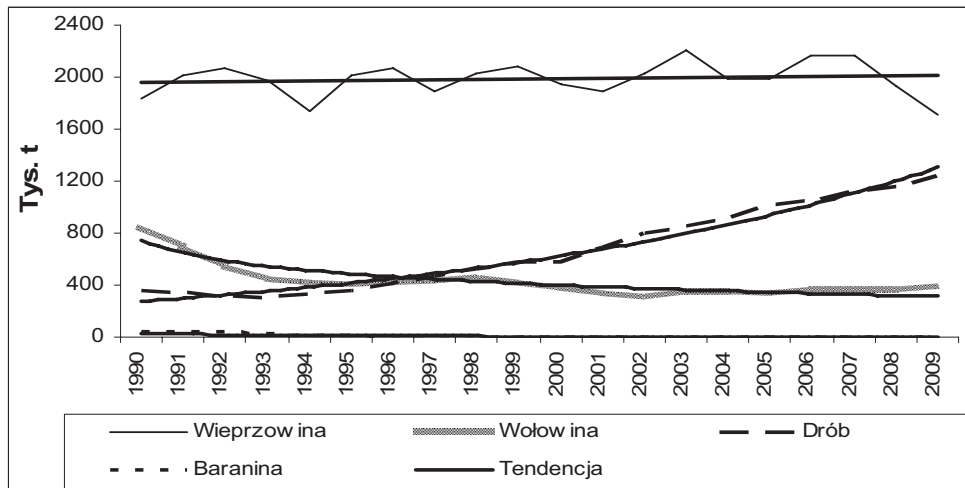
Tendencje w produkcji mięsa w Polsce

W produkcji poszczególnych rodzajów mięs w Polsce zachodzą różnokierunkowe tendencje. Następuje szybki wzrost produkcji mięsa drobiowego, powolny wieprzowiny i spadkowy trend produkcji wołowiny i baraniny (rys. 1).

W latach 1990-2009 produkcja mięsa w Polsce zwiększała się średnio w roku o 37,8 tys. ton (1,2% przeciętnie w roku), w tym mięsa drobiowego o 52,8 tys. ton (8,2% rocznie), wieprzowego o 2,8 tys. ton (0,1% rocznie), a zmniejszała produkcja wołowiny o 15,9 tys. ton (3,1% rocznie) i baraniny o 1,9 tys. ton (17,1% rocznie). W wyniku różnokierunkowych tendencji zmieniła się także struktura produkcji mięsa. W latach 1990-1995 udział wieprzowiny w produkcji wynosił 67,3%, wołowiny 19,5%, drobiu 11,8% i baraniny 1,3%, natomiast w latach 2005-2009 odpowiednio: wieprzowiny 56,9%, wołowiny 10 %, drobiu 32,1% i baraniny 0,3%. W wolumenie produkcji mięso drobiowe nie tylko zrekompensowało spadek produkcji wołowiny i baraniny, ale i przyczyniło się do wzrostu produkcji mięsa ogółem.

Dynamiczny wzrost produkcji mięsa drobiowego wynikał z rosnącego popytu krajowego i zagranicznego na ten rodzaj mięsa. W poziomie spożycia mięsa w Polsce występowały podobne tendencje jak w jego produkcji. Polski konsument jest zwolennikiem mięsa wieprzowego, które stanowi około 55-60% konsumpcji mięsa ogółem. W latach 1990-2009 spożycie wieprzowiny wykazywało wahania, jednak konsumpcja pozostawała na podobnym poziomie około 40 kg/osobę (rys. 2). W latach 1991-1997 można wyróżnić lekką tendencję spadku konsumpcji wieprzowiny, o 1,2% średniorocznie, natomiast dalsze lata charakteryzowały się średnim tempem wzrostu 2,1%.

² W niniejszej pracy pod pojęciem handlu zagranicznego rozumiany jest handel Polski zarówno wewnątrz UE, jak i z krajami trzecimi.

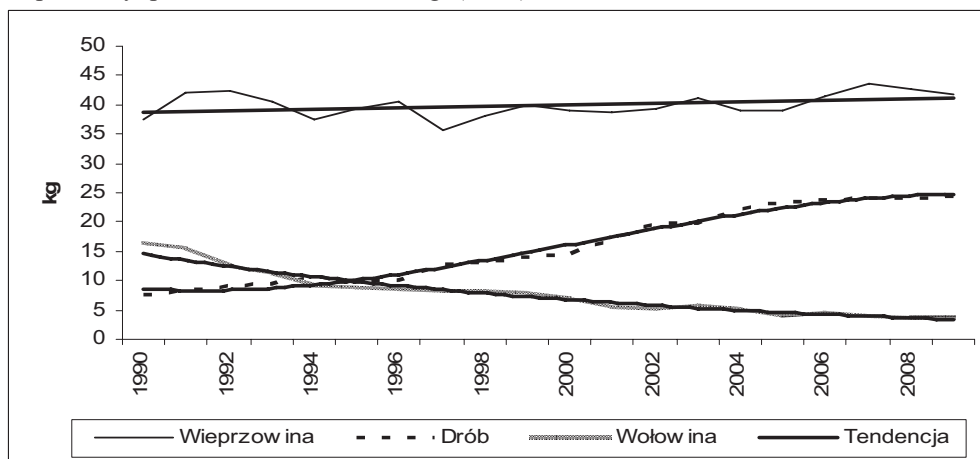

Rys. 1. Tendencje w produkcji mięsa (wieprzowiny, wołowiny i cielęciny, drobiu, baraniny) w Polsce w latach 1990-2009, tys. t

Fig. 1. Trends in meat (pork, bovine and veal, poultry, mutton) production in Poland in 1990-2009, thousand tonne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Cały analizowany okres charakteryzuje się niewielkim wzrostem spożycia wieprzowiny, przeciętnie w roku 0,11 kg (0,3%).

Rys. 2. Tendencje w spożyciu krajowym wieprzowiny, wołowiny i drobiu w Polsce w latach 1990-2009, kg/osobę/rok

Fig. 2. Trends in meat consumption (pork, beef, poultry) in Poland in 1990-2009, kg/head/year

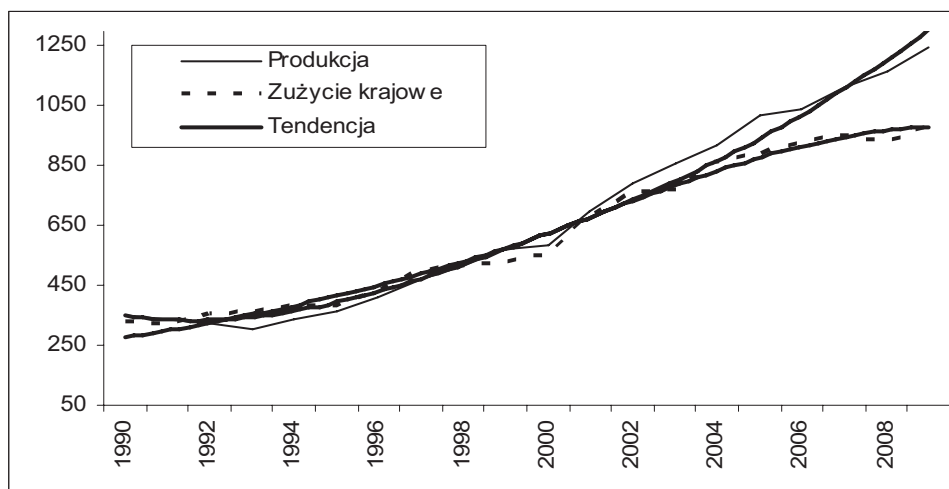
Źródło: jak w rys. 1.

Tendencja rosnąca wystąpiła w spożyciu drobiu. Na początku analizowanego okresu mieszkaniec Polski konsumował 7,6 kg drobiu, a w 2009 r. 3,2-krotnie więcej (rys. 2). Średnioroczne tempo wzrostu w całym analizowanym okresie wyniosło 6,8% (roczny wzrost o 1,02 kg/osobę). Szybki wzrost spożycia występował do 2004 r., prawie o 1,06 kg rocznie (7,4%). Po osiągnięciu poziomu konsumpcji przeciętnej w UE tempo wzrostu osłabło. W latach 2005-2009 wynosiło 1% rocznie (0,24 kg).

Tendencję spadkową można było zaobserwować w spożyciu wołowiny. W 1990 r. wynosiło ono 16,4 kg/osobę, a w 2009 r. 3,6 kg/osobę. Konsumpcja zmniejszała się średnio w roku o prawie 0,7 kg. Można wyróżnić trzy okresy tempa spadku: do roku 1994 średnio 14,9% (przeciętnie w roku o 1,9 kg)), następnie w latach 1995-2004 o 6,7% w roku (0,46 kg) i w ostatnich pięciu latach analizowanego okresu średnie tempo spadku w roku wynosiło 3% (0,13 kg). Spadek spożycia wołowiny jest coraz wolniejszy. Jej poziom konsumpcji w Polsce jest jednak bardzo niski.

Stosunkowo niska elastyczność, zarówno cenowa, jak i dochodowa popytu na mięso i przetwory, jest przyczyną nieznacznych tylko wahań w poziomie spożycia mięsa ogółem. Zmiany w strukturze konsumpcji wywoływane są zazwyczaj względami zdrowotnymi oraz relacjami cen różnych gatunków mięsa. Polegają one na zastępowaniu spożycia mięsa wołowego mięsem drobiowym. Zaobserwowane tendencje występują od 1990 r., a integracja Polski z Unią Europejską nie wpłynęła na zmiany. Po rozszerzeniu Wspólnoty w 2004 r. kontynuowane są w Polsce dotychczasowe tendencje w spożyciu mięsa.

Szybki wzrost produkcji mięsa drobiowego wynikał z rosnącego popytu krajowego i zagranicznego.

Rys. 3. Tendencje w produkcji i zużyciu krajowym mięsa drobiowego w latach 1990-2009, tys. t

Fig. 3. Trends in poultry meat production and domestic consumption in Poland in 1990-2009, thousand tonne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 1990-1998 roczny przyrost produkcji wynosił 21,7 tys. ton (5,4% w roku) a zużycie krajowe rosło o 24,1 tys. ton (5,9%). Powodowało to konieczność uzupełnienia podaży krajowej importem. Natomiast w latach 1999-2009 produkcja mięsa drobiowego zwiększała się przeciętnie w roku o 69,1 tys. ton (o 8%), a zużycie krajowe o 45,6 tys. ton (6,1% w roku). Takie tendencje powodowały konieczność zagospodarowania na rynkach zagranicznych nadwyżek rynkowych. W latach 1999-2003 przyrost produkcji został w 82% zagospodarowany przez rosnącą konsumpcja krajową, a w 18% przez popyt zagraniczny. Dalszy wzrost produkcji powodował konieczność eksportu rosnących nadwyżek rynkowych. W latach 2004-2009 na rynkach zagranicznych zostało ulokowane 63% przyrostu produkcji mięsa drobiowego, natomiast 37% przyrostu wchłonięte przez konsumpcję krajową (rys. 2). Takie kierunki zmian w produkcji i konsumpcji krajowej powodują powiększanie się nadwyżek produkcji mięsa drobiowego w kraju. Oznacza to, że możliwości rozwoju tego sektora w coraz większym stopniu uzależnione będą od koniunktury na rynkach zagranicznych i kursów walutowych.

Polski handel zagraniczny drobiem w latach 1990-2009

Przedmiotem obrotu handlu zagranicznego są drób żywy, mięso i podroby oraz różne przetwory drobiowe. Ich udział w eksporcie artykułów rolno-spożywczych zwiększa się (tab. 1).

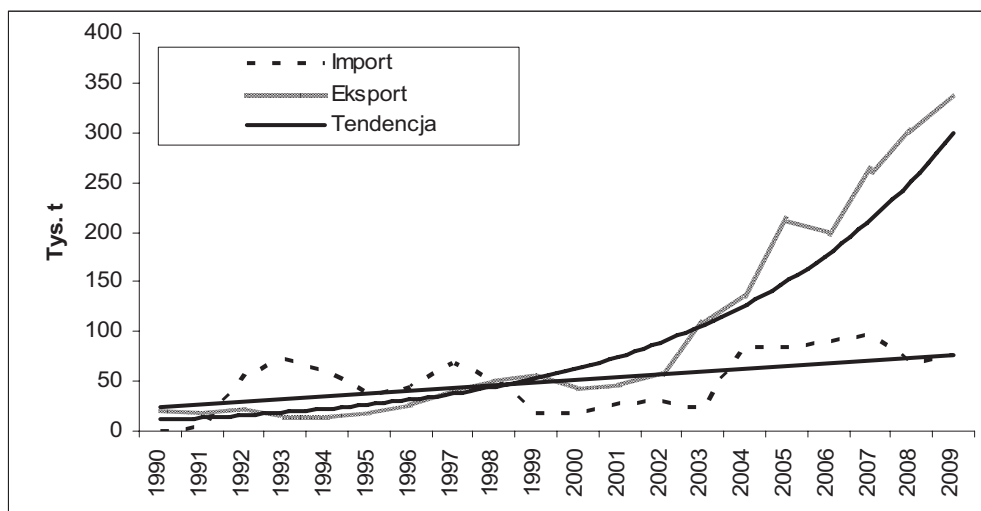
Tabela 1. Obroty handlowe Polski artykułami rolno-spożywczymi oraz udział w nich żywca, mięsa i przetworów drobiowych w latach 1997-2009, mln euro

Table 1. Polish foreign trade in agri-food products and the share of poultry meat and its products in the total turnover in years 1997-2009, million EUR

Rok	Wartość obrotów handlowych artykułami rolno-spożywczymi, mln euro		Udział mięsa drobiowego i podrobów, % w	
	eksport	import	eksportcie	importcie
1997	2960	3382	3,1	2,6
1998	2656	3289	3,6	1,9
1999	2670	3415	3,5	1,1
2000	2945	3537	3,4	1,2
2001	3381	3801	3,8	1,7
2002	3465	3802	4,2	1,0
2003	4003	3557	6,1	1,2
2004	5242	4370	5,4	2,1
2005	7072	5445	5,4	1,8
2006	8523	6429	5,5	1,6
2007	10089	8970	6,5	1,4
2008	11314	9822	6,5	1,2
2009	11176	9097	5,9	1,2

Źródło: [Polski... 2000, 2002, 2004, 2006, 2008, 2009; Handel ... 2010] i obliczenia własne dla lat 1997-2001.

Drób żywy, mięso oraz przetwory drobiowe stanowią znaczącą pozycję w eksporcie artykułów rolno-spożywczych z Polski (tab. 1).

Rys. 4. Handel zagraniczny żywcem, mięsem i podrobami drobiowymi w latach 1990-2009, tys. t

Fig. 4. Foreign trade in live poultry, poultry meat and its products in years 1990-2009, thousand tonne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W latach 1990-2009 eksport drobiu żywego, mięsa i przetworów charakteryzował się tendencją wzrostową. Przeciętne roczne tempo wzrostu wynosiło 17,3%. W 2009 r. wyeksportowano 13,5-krotnie więcej towarów należących do tego rynku niż w 1990 r.

W handlu zagranicznym mięsem drobiowym można wyodrębnić dwa okresy: 1990-2002 i 2003-2009. Lata 1990-2002 charakteryzowały się powolnym wzrostem eksportu mięsa, przeciętnie w roku o 2,6 tys. ton (o 9,4%). Lata 2003-2009 to okres dużej dynamiki eksportu wynoszącej 23,7% rocznie (o 36,4 tys. t). Tak duża dynamika eksportu wynikała z popytu na mięso drobiowe głównie w krajach UE. Na rynki te kierowane było 80-85% eksportu mięsa.

Eksport przetworów drobiowych charakteryzuje tendencja wzrostowa, wokół której występują duże wahania. Tradycyjnie największymi odbiorcami polskich przetworów drobiowych do czasu wstąpienia Polski do UE były kraje byłego ZSRR. Zmiany regulacji handlowych w tych krajach powodowały duże wahania w skali eksportu. Wejście Polski do UE spowodowało, że kraje członkowskie stały się dominującym odbiorcą przetworów drobiowych. Eksport przetworów zwiększał się od 2002 r. o 18,3% w roku.

Eksport drobiu żywego nie ma wielkiego znaczenie w eksporcie. W ostatnich latach udział wywozu drobiu żywego wynosił 2,6% wartości eksportu drobiu, mięsa drobiowego i przetworów.

Import na tym rynku charakteryzuje się niewielką tendencją wzrostową, średni wzrost wynosił 0,9 tys. ton. W strukturze importu do 2004 r. dominowało mięso drobiowe. W ostatnich pięciu latach zwiększył się znacznie przywóz drobiu żywego. Jego udział w wartości importu wynosił w 2005 r. 14,5%, w 2007 roku 35,9% i w 2009 r. 38,8%. W

latach 1990-2009 saldo obrotów handlowych żywym drobiem było ujemne i nierównowaga pogłębia się.

Wartość obrotów handlowych żywcem, mięsem i produktami przetwórstwa drobiu przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Polski handel zagraniczny żywcem, mięsem i przetworami drobiowymi w latach 2002-2009, mln euro
Table 2. Polish foreign trade in poultry live weight, meat and its products in years 2002-2009, million EUR

Produkt	Rok							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	eksport							
Drób żywy	3,4	6,9	10,0	14,9	18,0	19,4	21,4	30,5
Mięso i podroby	132,3	213,7	242,2	344,8	420,3	588,7	614,7	573,6
Przetwory	10,2	25,5	30,1	20,8	28,8	49,9	54,8	54,1
Razem	145,9	246,1	282,3	380,5	467,1	658,0	690,9	658,2
	import							
Drób żywy	30,2	24,1	27,8	37,3	45,5	66,0	56,4	51,8
Mięso i podroby	23,1	17,3	65,2	62,0	54,0	54,5	42,2	40,3
Przetwory	3,4	2,2	1,0	1,0	5,9	12,0	14,9	16,6
Razem	56,7	43,6	94,0	100,3	105,4	132,5	113,5	108,7
	saldo							
Drób żywy	-26,8	-17,2	-17,8	-22,4	-27,5	-46,6	-35,0	-21,3
Mięso i podroby	108,9	196,4	177,0	282,8	366,3	534,2	572,5	533,3
Przetwory	6,8	23,3	29,1	19,8	22,9	37,9	39,9	37,5
Ogółem	88,9	202,5	188,3	280,2	361,7	524,5	577,4	549,5

Źródło: [Polski... 2000, 2002, 2004, 2006, 2008, 2009; Handel ... 2010]

Od 2002 r. szybko zwiększał się eksport żywca, mięsa i przetworów drobiowych. Tempo wzrostu eksportu wynosiło 22,3%. W 2009 r. wartość eksportu była 4,5-krotnie wyższa niż w 2002 r., w tym eksportu mięsa 4,3-krotnie, przetworów drobiowych 5,6-krotnie i drobiu żywego 1,9-krotnie. W tym czasie import ogółem zwiększył się 1,9-krotnie, w tym mięsa 2,3-krotnie, przetworów drobiowych 4,9-krotnie, a drobiu żywego 1,7-krotnie. Szybszy wzrost eksportu niż importu powodował polepszenie salda handlu zagranicznego mięsem drobiowym. W latach 2002-2009 dodatnie saldo obrotów handlowych tą grupą towarowa poprawiło się 6,2-krotnie.

Podsumowanie

Produkcja i konsumpcja mięsa drobiowego w Polsce charakteryzuje się tendencją wzrostową. Do 1998 r. przyrost konsumpcji był szybszy niż produkcji. Podaż krajowa uzupełniania była importem. Od 1998 r. Polska jest eksporterem netto mięsa i przetworów drobiowych. Dodatnie saldo handlowe poprawia się. Głównym kierunkiem zagospodarowania nadwyżek rynkowych mięsa drobiowego jest eksport do krajów UE. W latach 2004-2009 na rynkach zagranicznych zostało zagospodarowane 63% przyrostu

produkcji mięsa drobiowego. Spowolnienie tempa wzrostu konsumpcji krajowej mięsa drobiowego oznacza, że dalszy rozwój tego sektora zależy będzie od koniunktury na rynkach zagranicznych.

Literatura

- Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi. [2010]. Nr 31. IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa.
- Jóźwiak J., Podgórski J. [1998]: Statystyka od podstaw. PWE, Warszawa.
- Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi. [2004, 2006, 2008, 2009]. SAEPR, FAMMU FAPA. Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa. [2009]. GUS, Warszawa.
- Stańko S., Stańko A. [2007]: Tendencje w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi w Polsce w latach 1990-2004. *Problemy Rolnictwa Światowego* tom XIII (Rolnictwo i gospodarka żywnościowa Polski w rok po akcesji do Unii Europejskiej), ss. 310-319.
- Timofiejuk I. [1990]: Tablice średniego tempa wzrostu według metody r. Zeszyty metodyczne. GUS, Warszawa.